

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ - ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті характеризується поняття «професійна мотивація» інженерно-педагогічної професії її вплив на майбутню професійну діяльність. Розглянуто мотиваційну структуру особистості студента.

Ключові слова: мотивація, професійна підготовка, професійна мотивація, інженерно-педагогічна освіта.

В статье характеризуется понятие «профессиональная мотивация» инженерно-педагогической профессии, ее влияние на будущую профессиональную деятельность. Рассматривается мотивационная структура личности студента.

Ключевые слова: мотивация, профессиональная подготовка, профессиональная мотивация, инженерно-педагогическое образование.

The article characterized the notion of "professional motivation" engineering teaching profession, its impact on the future professional activity. We consider the motivational structure of the individual student.

Keywords: motivation, training, professional motivation, engineering and teacher education.

Постановка проблеми. Професійна підготовка майбутнього інженера-педагога має особливості пов'язані зі специфікою самою професії, це наявність декількох взаємопов'язаних компонентів - виробничо-технологічного, педагогічного, та психологічного. Відповідно інженерно-педагогічна освіта спрямована на підготовку спеціалістів, які мають знання, уміння та навички, що дозволяють їм достатньо легко адаптуватися до різних видів діяльності. Успішність професійної підготовки прямо залежить від мотиваційної спрямованості студента, оскільки саме професійна мотивація є ланкою, що пов'язує особистість з професійним середовищем через внутрішні механізми діяльності. Саме мотиваційні структури особистості визначають як засоби і напрямки діяльності майбутнього інженера-педагога в цілому, так і конкретні засоби засвоєння й використання професійних цінностей.

Отже, важливо, щоб у процесі навчання у майбутнього інженера-

педагога відбувався розвиток професійної мотивації на основі якої відбувається накопичення знань, досвіду діяльності, усвідомлення своїх здібностей, можливостей, ціннісне самовизначення. Досягнути цієї мети можливо за умови розвитку професійної мотивації на основі якої забезпечується стимулювання в студента потреб у постійному вдосконаленні своєї професійної діяльності, оволодінні новими професійними знаннями.

Мета статті - дослідження питання механізмів формування професійної мотивації студентів інженерно-педагогічних вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Мотивація професійної діяльності, і в тому числі професійної підготовки, активно досліджується у педагогічному, психологічному контекстах, це праці (Л.І.Божович, М.Й.Боришевського, Л.С.Виготського, Є.П.Ільїна, В.І.Ковальова, Г.С.Костюка, С.Д.Максименка, В.А.Семиченко, О.В.Скрипченка.) в яких розглядаються види і генезис мотивів, функції мотивів у детермінації життєдіяльності людини, особливості структури мотиваційної сфери особистості, мотиваційні основи професійної діяльності. Останнім часом з'явилися дослідження присвячені формуванню мотивації саме інженерів- педагогів: (І.О.Бардус, О.П.Білецька, Т.В.Чаусова та ін.).

Разом з тим, недостатньо вивченими залишаються питання генезису мотиваційної сфери майбутніх інженерів-педагогів в процесі навчання у ВНЗ, визначення умов, що впливають на розвиток професійної мотивації. Професійна мотивація - основа на якій розвивається особиста позиція студента, формуються потреби в оволодінні професією, в реалізації себе в ній. На нашу думку, проблема підготовки інженерів-педагогів без вивчення питання розвитку професійної мотивації не має фактичного підґрунтя, оскільки, дослідження, вивчення мотиваційної структури є основною умовою пізнання особистості і необхідною базою для цілеспрямованого психолого-педагогічного впливу на особистість майбутнього спеціаліста.

Сучасні дослідники наголошують, що важливим є те, щоб у процесі навчання у майбутнього інженера-педагога відбувалося не лише

накопичення знань, досвіду діяльності, усвідомлення своїх здібностей, можливостей, а й відбулося професійне самовизначення, тобто формування професійно-ціннісних орієнтацій на основі потреб та мотивів. Саме вирішення цих питань вищою професійною освітою зможе забезпечити безупинний професійний розвиток інженера-педагога, що здатний сприймати нове наукове мислення та діяльність.

На основі аналізу праць науковців мотиви визначаємо як механізми, що усвідомлюються або не усвідомлюються і зумовлюють змістовний бік професійної мотивації, як джерела, рушійними силами яких виступають потреби. Тобто спрямованість особистості визначають мотиви, відповідно до яких особистість діє. Мотиваційна ж структура особистості може змінюватися в процесі життя залежно від потреб, які є провідними для неї.

Внутрішні мотиви призводять до зміни зовнішніх умов та обставин. Відповідно, якщо внутрішніми мотивами студента є потреба в оволодінні професійними знаннями й формування таких якостей в собі, котрі є елементом професійно-ціннісних орієнтацій, то відбувається зміна зовнішньої ситуації, що проявляється в діяльності, спрямованій на оволодіння даними якостями та втіленням їх у своїй професійній діяльності.

Вище вже зазначалося, що сучасні психолого-педагогічні дослідження сутність діяльності інженера-педагога визначають, як поліфункціональну, метою якої є професійна підготовка й професійний розвиток особистості майбутнього фахівця визначеної сфери виробництва, а також отримання конкурентоспроможної продукції [5]. Професійна мотивація визначає систему відносин людини з діяльністю: включаючись у певний вид діяльності (в основному - пізнавального характеру), людина одночасно повинна підготуватись на перспективу до включення в зовсім інший за структурою і функціями вид діяльності. Це вимагає особливого співвідношення і відповідних збудників: наявності пролонгованої мети, яка підпорядковує собі виникнення, усвідомлення і реалізацію поточних мотивів, пріоритет прогнозованих (на раціональному рівні) віддалених

наслідків дій і вчинків над безпосередніми, навіть життєво значущими потребами і мотивами [6, с.2].

Завдяки потребам, що є внутрішнім рушійним початком активного відношення майбутнього інженера-педагога до великого масиву навчальної діяльності, виникають ті або інші мотиви. Потреби майбутнього інженера-педагога виступають передумовою мотивації. Можна надавати великого значення обраній професії, розуміти її важливу суспільну роль, але при цьому по-різному до неї ставитися. У цьому випадку можна говорити про різну мотивацію професійної діяльності, котра визначається передусім провідними мотивами вибору професії, здатністю задовольнити соціальні та духовні потреби особистості. Усвідомлення визначального значення мотивації для навчальної діяльності спричинило формулювання принципу мотиваційного забезпечення навчального процесу [3, с. 32].

Ще наприкінці 1980-х років Е.Зеєр запропонував, ґрунтуючись на відмінності потреб особистості, професійні мотиви поділяти на дві групи: матеріальні та духовні. До матеріальних мотивів відносяться: розмір заробітної платні, умови праці, місцезнаходження навчального закладу, житлове забезпечення. До духовних мотивів професійної діяльності належать: соціальна значущість праці, можливість самовдосконалення і реалізації своїх здібностей, схильність до діяльності, інтерес до неї [4, с. 7].

На вибір професії впливають конкретні фактори. Згідно теорії Я-концепції людина прагне обрати професію, яка відповідає уявленням про себе, стверджуючись у професії, людина досягає самоактуалізації. Орієнтація на певний вид діяльності та вибір професії набуває широкого значення, виступає однією із сторін орієнтації - соціальної спрямованості індивіда на входження до певного соціального класу, прошарку, соціальної групи суспільства [1; 2].

Але потреби, формуються й реалізуються в процесі діяльності і виступають тією ланкою, що пов'язує особистість і соціум, який наповнює потреби предметним змістом. Наша сучасна буденність характеризується

економічним спадом, що не може не впливати на потреби, а відтак і на мотиви вибору професії. Згідно з дослідженнями у періоди економічного спаду та масового безробіття вибір професії може здійснюватися і в ході практичних міркувань - знайти роботу, яка забезпечить засобами до існування [1]. Тому до професійних мотивів, як вже зазначалося вище, можна з впевненістю віднести заробітну плату, престижність, можливість знайти роботу, організацію праці, вид праці, умови праці, реалізацію індивідуальних якостей, значущість роботи.

Пізнавальні (духовні потреби) педагога задовольняються через спрямування пізнання суб'єкта на об'єкти педагогічної системи, вивчення педагогічної теорії. Оскільки студентство визначається науковцями особливою суспільною групою, що характеризується своєрідністю соціального, демографічного й психологічного стану це зумовлює й своєрідність підходів, що використовуються до процесу її освіти. Саме стійка професійна мотивація, що спрямована на задоволення потреб у саморозвитку, спілкуванні, професійній самореалізації, любові до професії, може забезпечити постійний професійний розвиток педагога.

Матеріальні ж потреби в галузі інженерно-педагогічної діяльності не в повній мірі можуть задовольнити молодь, яка зовсім не схильна до альтруїзму, тому студенти не пов'язують своє майбутнє з інженерно-педагогічною спеціальністю здебільшого через причини соціально - економічного характеру. Звідси споглядаємо не відповідність духовних та матеріальних мотивів і, як наслідок відсутність професійної мотивації.

Проте, як свідчать дослідження, мотиви щодо обрання професії у молоді не завжди є стійкими [3, с.32]. Вони дуже часто міняються як і інтереси, погляди, світобачення, поведінка особистості, тим більше в ситуації вибору, майже ніколи не визначається одним мотивом. Тому саме за допомогою розвитку професійної мотивації можна подолати розрив між духовними та матеріальними мотивами.

Досягненню цієї мети сприятиме розв'язання таких завдань:

- формування мотиваційного ставлення студентів - майбутніх інженерів-педагогів до обраної професії;

- формування потреби в самоосвіті, творчості, безупинному загальнокультурному, науковому і професійному вдосконаленні на основі оволодіння професійними знаннями.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, професійна мотивація є необхідним елементом становлення особистості майбутнього інженера-педагога, оскільки виступає як система, котра визначає світоглядну позицію, напрями професійної діяльності, активізуючи внутрішні механізми особистості (потреби, мотиви, інтереси). Розвинута професійно-мотиваційна сфера особистості визначає навчальну, а в майбутньому і професійну діяльність студента. У подальшому, на нашу думку, необхідно розробити методику дослідження професійної мотивації студентів інженерів-педагогів, що дозволить виявити внутрішні мотиви, що впливають на навчальну діяльність студентів, та визначити умови розвитку професійної мотивації.

Література

1. Бардус І. О. Підвищення професійної спрямованості навчання фізики студентів інженерно-педагогічних спеціальностей комп'ютерного профілю / І.О.Бардус, Г.О. Шишкін // Зб. наук. праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). - №3. - Бердянськ : БДПУ, 2009. - С. 120125.
2. Білецька О.П. Мотиваційні фактори формування професійної спрямованості молоді / О.П. Білецька // Проблеми сучасної психології : Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. - Внн. 2. - Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. - С. 31.
3. Зеер Э.Ф. Психология профессий : уч. пос. для студ. вузов / Э. Ф. Зеер. - [4-е изд., перераб., доп.]. - М. : Академический проспект; Фонд "Мир", 2006. - 336 с.

4. Зеер Э.Ф. Инженер-педагог как субъект профессиональной деятельности / Э.Ф. Зеер // Психологические особенности личности инженера-педагога : сборник научных трудов / Свердловский инженерно-педагогический институт. - Свердловск, 1988.
5. Коваленко О.Е., Инженерно-педагогичні кадри вирішують усе. Або майже все.. /О.Коваленко//вища школа - 2006. - №3. - С. 15-25.
6. Чаусова ТЗ. Психологічні особливості мотивації навчальної діяльності майбутніх інженерів-педагогів: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Центральный ін-т післядипломної педагогічної освіти АПН України. - К., 2004.